

DİN & FELSEFE

ARAŞTIRMALARI

Religion and Philosophical Research

E-ISSN: 2667-6583

Haziran | June 2024

Cilt | Volume: 7 - Sayı | Number: 1

SAĞDUYU NATURALİZMİ

Commonsense Naturalism

Yazar | Author
Micheal BERGMAN

Çevirmen | Translator
Tugay TAŞÇI, Arş. Gör.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi | İstanbul University Faculty of Theology

tugaytasci@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8094-2238>

Makale Türü | Type of Article: Çeviri | Translation

Başvuru Tarihi | Date Received: 25.04.2024

Kabul Tarihi | Date Accepted: 1.07.2024

Atıf | Cite As

Bergman, Micheal. "Sağduyu Naturalizmi". çev. Tugay Taşçı. *Din ve Felsefe Araştırmaları* 7/1 (Haziran 2024): 36-50.

İntihal | Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Etik Beyanı | Ethical Statement

Bu makalenin yazarı/yazarları, hakemleri ve dergi editör grubu Din ve Felsefe Araştırmaları dergisinin Etik Kurallarına uyduklarını kabul eder.

The author/authors, referees, and journal editorial group acknowledge that they adhere to the Code of Ethics for the journal of Religion and Philosophical Research.

SAĞDUYU NATURALİZMİ¹

Micheal BERGMAN

Çev. Tugay TAŞÇI

[Micheal Bergmann, Purdue Üniversitesinde görev yapmaktadır. Doktorasını Alvin Plantinga'nın uzun bir süre görev yaptığı ve nihai olarak buradan emekli olduğu Notre Dame Üniversitesinde yapmıştır. Bergmann bilhassa analitik din felsefesi ekolünün önde gelen filozofları arasındadır. Bilinen çalışmaları arasında *Justification without Awareness* (2006) ve *Radical Skepticism and Epistemic Intuition* (2021) eserleri yer almaktadır. Bu makalede, Plantinga'nın naturalizme karşı evrimsel argümanının Reidci epistemoloji üzerinden bir eleştirisi sunulmaktadır]

GİRİŞ

Metafiziksel naturalizm kabaca doğaüstü varlıkların -örneğin Tanrı, melekler ya da hayaletler gibi varlıkların- var olmadığı görüşüdür.² Thomas Reid bir teistti ve bu yüzden bir natüralist değildi. Sonuç olarak bir kimse Reid'in çalışmalarında naturalizm lehine bir argüman bulmayı bekleyemez. Ancak bir kimse Reid'de naturalizmin belli bir tür itiraza karşı savunusu için gerekli dayanaklar bulunabilir. Bu

¹ Makalenin yer aldığı yayın için bkz. Micheal Bergmann, "Commonsense Naturalism", *Philosophy of Religion: An Anthology*, ed. Louis P. Pojman - Micheal Rea (Wadsworth: Clark Baxter, ts.). Makalenin orijinal (uzun) versiyonu için ayrıca bkz. Micheal Bergmann, "Commonsense Naturalism", *Naturalism Defeated? Essays On Plantinga's Evolutionary Argument Against Naturalism*, ed. James Beilby (Cornell University Press, 2002). (çev.not).

² Alvin Plantinga, naturalizme karşı evrimsel argümanda eleştirdiği görüşü bu şekilde tanımlamaktadır. Bkz. Alvin Plantinga, "Evolutionary Argument Against Naturalism", *Where the Conflict Really Lies: Science, Religion, and Naturalism* (Oxford: Oxford University Press, 2011). Türkçesi için bkz. Alvin Plantinga, "Naturalizme Karşı Evrimsel Argüman", çev. Fehrullah Terkan, *Allah, Felsefe ve Bilim*, ed. Caner Taslaman - Enis Doko (İstanbul: İstanbul Yayınevi, ts.); Ayrıca bkz. Alvin Plantinga, "Naturalizme Karşı Evrimsel Argüman II: İçerik ve Doğal Seçilim", çev. Tugay Taşçı, *Din ve Felsefe Araştırmaları* 6/1 (30 Haziran 2023), 52-75. ; Bkz. Alvin Plantinga, "Respondeo", *Warrant in Contemporary Epistemology: Essays in Honor of Plantinga's Theory of Knowledge*, ed. Jonathan Kvanvig (Lanham: Rowman and Littlefield, 1996), 350-352. Bu makalede tartışılan naturalizm, Plantinga'nın eleştirdiği türden bir naturalizm olduğu için, onun naturalizm anlayışıyla başlamak en iyisi olacaktır. Metafiziksel naturalizmin bir başka benzer nitelendirmesi de Michael Devitt'e aittir. Devitt bunun tüm varlıkların fiziksel varlıklar olduğu görüşü olan fizikalizm anlamına geldiğini söyler. Bkz. Michael Devitt, "Naturalism and the A Priori", *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition* 92/1/2 (1998), 45-65. Eğer metafiziksel naturalizmin kesin bir açıklamasını yapmaya çalışsaydım, çok daha fazlasını söylemem gerekirdi. Ancak bu kadarı ulaşmak istediğimiz amaçlar için yeterli olacaktır. Şu makalelere bkz. Peter A. French vd., *Philosophical Naturalism* (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1994). Naturalizmin ne olduğunu açıklığa kavuşturmaya yönelik çeşitli girişimler için ayrıca bkz Edited by Howard Robinson (ed.), *Objections to Physicalism* (Oxford: Clarendon Press, 1993).; fizikalizmin ne olduğunu açıklığa kavuşturmaya yönelik çeşitli girişimler için bu makalenin 7. Kısımına [Bergman'ın makalesinin uzun versiyonu kastediliyor. Bkz. Bergmann, "Commonsense Naturalism".] ; fizikalizmin ne olduğunu açıklığa kavuşturmaya yönelik çeşitli girişimler için bu makalenin 7. Kısımına bkz. [Bergman'ın makalesinin uzun versiyonu kastediliyor. Bkz. Micheal Rea, *World without Design: The Ontological Consequences of Naturalism* (Oxford: Clarendon Press, 2002).

makalede Alvin Plantinga'nın naturalizme karşı evrimsel argümanına Reid'den ilham alan sağduyulu bir yanıt önereceğim. Bu yanıt, Plantinga'nın argümanının çok ötesine uzanan bir yanıttır zira aynı zamanda şüphecilğe karşı sağduyu argümanının bazı ana unsurlarının bir ön savunması ve serimlenmesi olarak da hizmet etmektedir.

Plantinga son zamanlarda (Warrant and Proper Function, Bölüm 12, ve 'Naturalism Defeated')³ naturalizmin kendi kendini çürüttüğünü savunmuştur. Plantinga bizden evrim mekanizmaları aracılığıyla var oldukları ve inançlar üretip bu inançları değiştirdikleri dışında hakkında hiçbir şey bilmediğimiz bir canlı türü hayal etmemizi istemektedir. Müteakiben, söz konusu canlı türünün bilişsel yetilerinin güvenilir olma olasılığını düşünmemizi istemektedir. Daha açık bir ifadeyle, naturalizm ve evrim göz önüne alındığında, bu canlı türünün bilişsel yetilerinin güvenilir olma olasılığı hakkında düşünmemizi istemektedir. Bu olasılığı P(R/N&E) olarak ifade edebiliriz; burada 'R' söz konusu bilişsel yetilerin güvenilir olduğu iddiası, 'N' naturalizmin doğru olduğu iddiası ve 'E' de bu yetilerin evrim mekanizmaları yoluyla varoluş kazandığı iddiasıdır. Plantinga'ya göre P(R/N&E)'nin olasılığı düşüktür veya anlaşılmalıdır çünkü evrimsel süreçler uyum sağlayıcı davranışları hedefler ve güvenilir yetilere sahip olmak uyum sağlayıcı davranışlar açısından pek de olası gözükmemektedir. Plantinga'ya göre P(R/N&E) söz konusu canlı türü için ele alındığında böyle bir senaryo ortaya çıkmaktadır. Ancak daha da ötesi, bizim için ele alındığında da P(R/N&E)'nin olasılığının düşük veya anlaşılmaz olduğunu, bizim gibi canlı türleri ile Plantinga'nın örnek olarak verdiği hipotetik canlı türü arasında dikkate değer bir fark olmadığını düşünmektedir.

Bu, Plantinga'nın argümanının ilk aşamasıdır. İkinci aşamada, P(R/N&E)'nin düşük ya da anlaşılmaz olmasının, N&E'yi destekleyen herkes için R'ye yönelik bir çürüten teşkil ettiğine işaret eder. Ardından, eğer bir naturalistseniz, inanmanız gereken mantıklı şeyin, evrimin doğru olduğu fikri olduğunu dile getirir. (Bu noktada ilahi yaratmaya başvuramazsınız). Yani naturalist N&E'ye inanmalıdır. Ancak, Plantinga'nın argümanını öğrendikten sonra, naturalist R için bir çürütene sahip olacaktır. R için bir çürütene sahip olan bir kimse N de dahil olmak üzere inançlarının her biri için bir çürütene sahip olacaktır. Bu durum ise Plantinga'nın ifadesiyle, naturalizmi kendi kendini çürüten bir argüman yapacaktır. (Plantinga'nın argümanının -natüralist öncüllerden başlayarak- küresel şüphecilik için bir argüman olarak yorumlanabileceğine dikkat edin. Bu nedenle benim Reidci yanıttım daha tipik şüpheli meydan okumalara nasıl yanıt verileceğine dair bir örnek olarak kullanılabilir).

Bu makalenin amaçları doğrultusunda Plantinga'nın argümanının ilk aşamasının neticesini -P(R/N&E)'nin bizim türümüz için de ele alındığında düşük veya anlaşılmaz olduğu sonucunu- kabul edeceğim. Basitçe benim iddiam, söz

³ Alvin Plantinga, *Warrant and Proper Function* (New York; Oxford: Oxford University Press, 1993). Bundan sonra *WPF*. Ayrıca bkz. James Beilby (ed.), *Naturalism Defeated?: Essays on Plantinga's Evolutionary Argument Against Naturalism* (Ithaca: Cornell University Press, 2002).

konusu neticenin R için (N&E'yi savunan için de) zorunlu olarak bir çürüten teşkil etmediğidir. Bu görüşü savunmak için öncelikle bir sonraki bölümde Plantinga'nın olasılıksal kötülük problemine verdiği cevabı açıklayacağım. Daha sonra, III. ve IV. bölümlerde, Plantinga'nın naturalizme karşı evrimsel argümanına Reidci bir yanıt mümkün kılan ve Plantinga'nın olasılıksal kötülük problemine verdiği yanıtla paralellik gösteren Reid'in bir görüşünü sunacağım.⁴ V-VIII. bölümlerde, argümana yöneltilen çeşitli itirazları da dikkate alarak Reid'in sağduyu argümanını geliştireceğim. Bölüm IX'da ilgili argümanı, şahsi savunumu ve geliştirdiğim argümanı daha genel bir konu olan şüphecilikle ilişkilendirerek sonlandıracağım.

En başta belirtmeliyim ki benim Reidci yanıtım Plantinga'ya yönelik bir *ad hominem* saldırısı değildir. Doğru, Plantinga Reidci bir epistemolojiyi desteklemektedir, dolayısıyla Plantinga'nın kendisinin başka bir bağlamda verdiği bir yanıtın esinlenen Reidci bir yanıt, eğer başarılı olursa, Plantinga için özel bir sorun yaratacaktır. Ancak benim önerdiğim Reidci yanıt, Reid'in epistemolojisinin Plantinga'nın kendi epistemolojisinden çok daha geniş bir çekiciliğe sahip unsurlarına dayanmaktadır. Reidci görüşlere göre (i) bir inanç, başka bir inanç temelinde değil de bir tecrübe temelinde oluşturulduğunda çıkarımsal olmayan bir şekilde gerekçelendirilebilir veya güvence altına alınabilir;⁵ ve (ii) sağduyu inançlarımızın büyük bir kısmı çıkarımsal olmayan şekilde gerekçelendirilmiş inançlarımız arasındadır. (i)'nin doğasında bulunan türden bir temelcilik, çağdaş epistemologlar için hiç de alışılmadık bir durum değildir. Ve (ii)'de onaylanan sağduyuculuk, çağdaş metafizik, etik ve epistemolojide yaygın olarak kullanılan felsefi analize yönelik tikelci yaklaşımla tamamen iç içe geçmiştir.⁶ Dolayısıyla, her ne kadar önerdiğim argüman (i) ve (ii)'yi reddedenler için hiçbir işe yaramayacak

⁴ Keith Lehrer'in Plantinga'nın naturalizme karşı evrimsel argümanına verdiği yanıt yüzeysel olarak benimkine benzemektedir. Çünkü o da bu argümana yanıt verirken Plantinga'nın kötülük sorununa verdiği yanıtın (bkz. Keith Lehrer, "Proper Function Versus Systematic Coherence", *Warrant in Contemporary Epistemology*, ed. Jonathan L. Kvanvig (Lanham, Md: Rowman & Littlefield, 1996), 27-47.) ve Reid'den (bkz. Keith Lehrer - Warner Bradley, "Reid, God and Epistemology", *American Catholic Philosophical Quarterly* 73/3 (2000), 357-372.) yararlanmıştır. Ancak Lehrer'in Reid'den ve Plantinga'nın kötülük sorununa verdiği yanıtın yararlanması benim onların çalışmalarından anladığımdan oldukça farklıdır. Dolayısıyla, Plantinga'nın naturalizme karşı evrimsel argümanına verdiğimiz yanıtlar sonuçta çok farklıdır (benim dışsalci bir temelci olduğum ve Lehrer'in en azından içselci bir tür tutarlılıkçılığa çok sempati duyduğu göz önüne alındığında, beklenebilecek olan da budur).

⁵ (i)'in Reidci bir görüş olduğunu söylerken, onun bir temelci olduğunu varsayıyorum. Lehrer bu varsayıma meydan okumaktadır. Tutarlı bir okumayı desteklemek için Lehrer, Reid'de inançlarımızın her birinin gerekçelendirilmesinin, bu orijinal inancın kaynağının güvenilirliği hakkında başka bir inanca bağlı olduğunu söylediği düşünülebilir pasajlara işaret eder. Bkz. Keith Lehrer, "Chisholm, Reid and the Problem of the Epistemic Surd", *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition* 60/1/2 (1990), 42-43. Burası Reid'in bir temelci olduğu görüşünü savunmanın yeri değildir. Bu yüzden Reid'deki bu pasajları, inanç kaynaklarımızın güvenilir olduğuna dair daha ileri bir inançla gerekçelendirilebileceğimizi söylerken okuduğumu söyleyeceğim; bu kaynaklar tarafından üretilen inançlarımızın gerekçelendirilmesi için öyle olmamız gerektiğini değil.

⁶ Bu yaklaşımın tikelci bir türü için bkz. R. Chisholm, "The Problem of the Criterion", *The Foundations of Knowing* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1982), 61-75.

olsa da bu argümanın faydaları Plantinga'nın epistemolojisini kabul edenlerle sınırlı değildir.

Bir ön açıklama daha yapmalıyız. Bazıları naturalizmi savunmak için Reid'i (bir teist) kullanmanın Reid'in kendisinin onaylayacağı bir şey olup olmadığını merak edecektir. Bu tür okuyucuları yumuşatmak için Reid'den, kişinin duyularının güvenilirliğine gerekçeli bir şekilde inanmak için teist olmasına gerek olmadığını öne sürdüğü bir alıntı ekleyeceğim:

O halde [duyularımızın güvenilirliğine olan] bu inancın, Yüce Tanrı'nın ilhamı olduğunu söyleyebilir miyiz? Bunun önemli ölçüde söylenebileceğini düşünüyorum; çünkü bunu, Yüce'nin eseri olan kurumsal yapımızın⁷ doğrudan etkisi olarak kabul ediyorum. Ama eğer ilham, Tanrı'dan geldiğine dair bir inanca işaret ediyorsa, duyu nesnelere olan güvenimiz ilham değildir; çünkü bir insan Tanrı'ya dair hiçbir fikre sahip olmasa bile duyularına güvenir. Kendisinin Tanrı'nın eseri olduğuna ve duyularına güvenmenin kurumsal yapısının bir parçası olduğuna ikna olan kişi, bunun inancını doğrulamak için iyi bir neden olduğunu düşünebilir. Ancak herhangi bir gerekçe göstermeden önce de kişi bu inanca sahipti. (1969, s. 294-95; 1983, s. 203)⁸

Eminim ki Reid de benzer ifadelerin, natüralistlerin R'ye olan inancı için de geçerli olduğunu söyleyecektir.

1. Plantinga ve Kötülük Problemi

Plantinga'nın olasılıksal kötülük argümanı hakkında söyleyecek çok şeyi vardır.⁹ Bunların hepsini burada tartışmayı önermiyorum. Ancak söylediği bir şey bizim amaçlarımız açısından özellikle ilgi çekicidir. P(G/HE)'nin düşük olduğunu varsayalım (burada G Tanrı'nın var olduğu iddiası ve HE de korkunç kötülüklerin olduğu iddiasıdır). Bu durumda G inancının rasyonelliği, mâkullüğü ya da güvencesi hakkında ne söylenebilir? Plantinga pek bir şey söylemiyor. Çünkü P(G/HE)'nin ihtimalinin düşük olduğuna inanan biri aynı zamanda başka bir Q önermesine de inanabilir ve P(G/HE&Q)'nun ihtimalinin yüksek olduğunu kabul edebilir. Eğer öyleyse, P(G/HE)'nin ihtimalinin düşük olduğuna da inanıyor olması G'ye inanmasını mantıksız kılmayacaktır. Plantinga, ateist muterize karşı P(G/k)'nin düşük olduğunu

⁷ 'Kurumsal yapı'dan kasıt, kişinin doğal bir şekilde sahip olduğu bilişsel ve sağduyusal özelliklerdir. Kurumsal yapı her ne kadar çoğunlukla bilişsel özelliklerle açıklansa da sadece bilişsel özelliklere indirgenemez. Nitekim kişinin sahip olduğu sağduyu özellikleri doğrudan bilişsel olmasa da kurumsal yapının bir parçasıdır (çev.not).

⁸ Reid'in 1969 yılındaki çalışması tam olarak mevcut ancak 1983 yılındaki çalışması eksiktir. Fakat sonucuna erişmek daha kolaydır. Yine de mümkün olan yerlerde ikisine de referans vermeye çalışacağım. Bkz. Thomas Reid, *Essays on the Intellectual Powers* (Cambridge: MIT Press, 1969), 294-5; Thomas Reid, *Inquiries and Essays*, ed. Ronald Beanblossom - Keith Lehrer (Indianapolis: Hackett Publishing, 1983). 203.

⁹ Bkz. Alvin Plantinga, "The Probabilistic Argument From Evil", *Philosophical Studies* 35/1 (1979), 1-53.; Alvin Plantinga, "Epistemic Probability and Evil", *Archivo di filosofia* 56 (1998).; Alvin Plantinga, "On Being Evidentially Challenged", ed. Daniel Howard-Snyder (Bloomington: Indiana University Press, 1996).; Alvin Plantinga, "Degenerate Evidence and Rowe's New Evidential Argument from Evil", *Noûs* 32/4 (1998), 531-544.

kabul ettiğimizi varsayarsak (burada k, kişinin elindeki önermesel kanıtın toplamıdır) G'yi savunmanın rasyonelliği ile ilgili nasıl bir durum ortaya çıkmaktadır? sorusunu sorar. Plantinga, [buradan da] pek bir şey elde edilemeyeceğini söylemektedir.

Öte yandan, kendisi şu örneği kullanarak (1988, s. 88-89'dan) bir açıklama getirmektedir¹⁰: Bir mektubun kaybolduğunu, onu çalmak için bariz bir nedeniniz olduğunu ve hem ikinci dereceden kanıtların hem de görgü tanıklarının sizi mektubu çalmak için yeterli fırsata sahip olarak suç mahallinde konumlandığını varsayalım. Mektubun çalındığı sırada tek başınıza ormanda yürüyüşe çıktığınızı iddia ediyorsunuz (bu iddiaya 'W' deyin). Ancak size karşı açılan davanın gücü (ve geçmişte bu tür şeyler yapmış olmanız) nedeniyle, diğerleri W'den son derece şüpheleniyor. Mantıklı bir şekilde P(W/k)'nin olasılığının -burada k, davacıların toplam önermesel kanıtlarıdır- oldukça düşük olduğu sonucuna varıyorlar. Ancak, mektubun çalındığı günün erken saatlerinde ormanda yürüyüşe çıktığınızı açıkça hatırlıyorsunuz. Bu anı, belirli bir hafıza inancını belli koşullar altında açıkça doğru kabul etmenize neden olan bir tür görünüşü; önermesel olmayan bir inanç zeminini içerir (bu inanç zeminlerinin fenomenolojisi yeterince tanıdık, ancak tanımlanması çok zordur). Suçlu olduğunuzu düşünenlerin aksine siz, günün erken saatlerinde yürüyüşe çıkmış gibi görüldüğünüze dair tecrübî bir delile sahipsiniz ve bu delil, mektubu çalmadığınızı inancını temellendirmektedir.¹¹

Yani mektubu çalmadığınızı biliyorsunuz ve bunu önermesel olmayan kanıtlara dayanarak biliyorsunuz. Bununla birlikte, toplamda mevcut *önermesel* kanıtınız, suçlu olduğunuzu düşünenleriyle aşağı yukarı aynıdır.¹² Siz de P(W/k)'nin olasılıksal değerinin düşük olduğunu kabul ediyorsunuz. Yine de bu, W'ye inanmanızın mantıksız olduğunu göstermez. Çünkü [olayın cereyan ettiği] vakitte ormanda olduğunuzu açıkça hatırlıyorsunuz. Mesele şu ki, bir önermenin bildiğiniz veya inandığınız diğer her şeye kıyasla mümkün olmaması (improbable) ona inanmanın mantıksız olduğu anlamına gelmez. Bu, inandığınız diğer şeyler açıkça ilgili kanıt parçaları olsa bile böyledir. Çünkü elinizdeki tüm önermesel kanıtlara ek olarak bazı önermesel olmayan kanıtlara da sahip olabilirsiniz. Yine bu önermesel olmayan kanıtlar -söz konusu inancın, ilgili önermesel kanıtlarınızın

¹⁰ Plantinga, "Epistemic Probability and Evil," *The Evidential Argument from Evil*, ed. Daniel Howard-Snyder (Bloomington: Indiana University Press, 1996), 88-89

¹¹Burada tecrübeyi, *günün erken saatlerinde ormanda yürüyüşe çıkmış olduğunuzun size görünmesi olarak* tanımladığımda, bu tecrübenin önermesel bir içeriğe sahip olduğunu söylemek istemiyorum. Sadece söz konusu deneyimin sizi günün erken saatlerinde ormanda yürüyüşe çıktığınıza inanmaya yönelten bir görünüş olduğunu söylüyorum.

¹²Bu durumda, sizi suçlayanların sahip olduğu tüm önermesel kanıtlara sahip olduğunuzu ve buna ek olarak sahip olduğunuz tek şeyin hafıza tecrübesi ve W inancı olduğunu hayal etmeliyiz. Özellikle, hafıza tecrübeniz veya bunun ne kadar güvenilir olduğu vb. hakkında herhangi bir inancınız yok. W'ye olan inancınız yalnızca söz konusu hafıza tecrübesine dayanmaktadır ve W'nin bu hafıza tecrübesine dayandığı inancından başka bir şey değildir. Suçlandığınızda ve hafıza tecrübeniz hakkında dikkatlice düşündüğünüzde, bu tecrübeye dayanarak ek inançlar oluşturacağınız düşünülebilir. Ancak, suçlanmadan önceki zamana-aleyhinizde var olan tüm kanıtları ilk öğrendiğiniz noktaya odaklandığımızı belirtebiliriz.

toplama kıyasla olanaksız olduğunu kabul etseniz bile- ilgili inanca sahip olmanızı tamamen mâkul kılacak kadar güçlü olabilir. Dahası, sizi suçlayanların sahip olduğu tek şeyin bu toplam ilgili önermesel kanıt olduğu göz önüne alındığında, sizi suçlayanların suçlu olduğunuzu düşünmekte de tamamen mâkul olduklarını kabul edebilirsiniz. Böyle bir talihsiz durum içerisinde çünkü sadece sizin sahip olduğunuz (önermesel olmayan) önemli bir kanıttan yoksunlar.

Plantinga, benzer düşünceleri olasılıksal kötülük argümanı ile karşı karşıya kalan teiste aşağıdaki şekilde uygular: Bir kişi [teist], John Calvin'in 'sensus divinitatus [ilahi his]' dediği şey yoluyla G için yeterince güçlü önermesel olmayan kanıtlara sahip olabilir. Bu yeti, belirli tecrübe ve koşullara yanıt olarak Tanrı inancını (ya da Tanrı hakkındaki inançları) tetikler. Yıldızlı bir gecenin güzelliğini ve görkemini gözlemlediğimizde huşu duygusuna kapılır ve kendimizi *Tanrı'nın bu evreni yarattığını* düşünürken buluruz; yanlış bir şey yaptığımızı fark eder, Tanrı'nın önünde kendimizi suçlu hisseder ve yine kendimizi *Tanrı'nın [bu davranışımızı] onaylamadığını* düşünürken buluruz; hayat tatlı ve tatmin edici olduğunda şükran duygusuna kapılır ve Tanrı'ya şükredilmesi ve O'nun övülmesi gerektiğine inanırız. Her durumda, Tanrı hakkında başka inançlar temelinde değil, tecrübeler temelinde oluşan bir inancımız vardır.¹³ Bu argümanın yeterince güçlü olduğu durumlarda bir kimse P(G/k)'nin düşük olduğunu kabul etmesine rağmen, Tanrı'nın varlığına rasyonel olarak inanabilir. Önermesel olmayan kanıt, kişinin toplam önermesel kanıtına kıyasla ele alındığında [ilk bakışta] olası olmayan[veya öyle gözükən] bir inancı rasyonel hale getirir.

Plantinga'nın kötülük problemine verdiği cevabı değerlendirirken, teizm için böyle önermesel olmayan bir kanıt olup olmadığı ve varsa bunun ne kadar güçlü olduğu soruşturulabilir. Ancak dikkat çekmek istediğim asıl nokta P(G/k)'nin düşük olduğuna dair inancın kendi başına G için (toplam ilgili önermesel kanıtı k olan kişi için) bir çürüten oluşturmadığıdır. Buna ek olarak söz konusu kişinin, G için yeterince güçlü önermesel olmayan kanıtlara sahip olmaması gerekir.

2. Reid'in R'nin Bilinmesi Üzerine Görüşleri

Reid, (ya da benim Reid okumama göre) R'yi biliyor olduğumuzu başka inançlara dayanarak değil; bunun yerine, R'yi basit bir yolla bildiğimizi iddia etmektedir. Reid'e göre R ilk prensiptir: "başka bir ilk ilkemiz de, doğruyu yanlıştan ayırt etmemize yarayan doğal yetilerimizin hatalı olmadığıdır"¹⁴ Reid'e göre ilk ilkelere çıkarımsal olmayan bir şekilde inanılır.¹⁵ Reid'in 'sağduyu ilkeleri', 'apaçık gerçekler' ve 'sezgisel yargılar' olarak da adlandırdığı ilk ilkelere ilişkin bu çıkarımsal olmayan bilgiyi, akıl yetimizin 'sağduyu' olarak adlandırdığı dalını kullanarak elde ederiz.¹⁶ Buradaki fikir, "Yoğun saatlerde aceleyle şehir merkezine gitmeye

¹³ Alvin Plantinga, "Reason and Belief in God", *Faith and Rationality*, ed. Alvin Plantinga - Nicholas Wolterstorff (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1983).

¹⁴ Reid, *Essays*, 630; Reid, *Inquiries*, 275. 3

¹⁵ Reid, *Essays*, 630; Reid, *Inquiries*, 275. 3

¹⁶ Aynı yer., 567. Aklın diğer yönü ise "apaçık olanlardan apaçık olmayan sonuçlar çıkarmamızı" sağlar.

çalışmamalısın” gibi temel şeyleri bilme yetisine sahip olduğumuz inancı değildir. Bu, ikinci türden ortak akıl kültürüdür; öğrenilir ve zaman- mekâna göre değişiklik gösterir. Reid’in burada bahsettiği şey başkadır. O, normal koşullarda akli başında insanlar tarafından doğal olarak sahip olunan inançları oluşturduğumuz bir yetiden bahsetmektedir (kesinlikle doğumdan sonra elde edilmiş olsalar da).¹⁷ Reid’in bahsettiği bu inançlar, eğitimin değil, kurumsal yapımızın sonucu olan ve çıkarımsal olmayan inançlardır. Reid, bu yetimiz sayesinde mümkün ve zorunlu doğruları bildiğimizi düşünmektedir.¹⁸ Zorunlu doğruların sağduyu yoluyla bilinmesi olarak düşündüğü şey, bizim ‘a priori bilgi’ dediğimiz şeydir. Sağduyu yoluyla bilinen zorunlu doğrulara verdiği örnekler ise mantık ve matematiğin aksiyomlarıdır.¹⁹ Sağduyu yoluyla çıkarımsal olmayan bir şekilde bilinen olumsal doğrulara verdiği örnekler (R’ye ek olarak) “Bilincinde olduğum düşünceler benim düşüncelerimdir”, “Diğer insanların zihinleri vardır” ve “Eylemlerim üzerinde bir dereceye kadar kontrolüm vardır” gibi inançlardır.²⁰ Dolayısıyla Reid, R’yi ve diğer ilk ilkeleri (hem olumsal hem de zorunlu) sağduyu yoluyla temel şekilde bildiğimizi düşünür. Şimdi, tıpkı duyu algısına dayalı inançları temel şekilde oluşturduğumuz bir mekanizma olduğu gibi, sağduyuya dayalı inançlarımızı oluşturmak için de bir tür mekanizma vardır. Duyu algısı şu şekilde işliyor gibi gözükmektedir: Duyuları (görsel, dokunsal, vb.) tecrübe ederiz ve bunlara dayanarak belirli niteliklere sahip bizim dışımızda nesnelere varlığına dair inançlar oluştururuz. Başka inançlardan ziyade, duyu algısı inançlarımızın temeli, duyu tecrübemizdir. Bunlar, başka inançlara dayanmadıkları için temel ya da çıkarımsal olmayan olarak adlandırılırlar. Şimdi Reid’in ilk ilkelere ilişkin sağduyulu inançların nasıl oluştuğuna dair söylediklerini ele alalım:

İlk ilkelerle çelişen görüşlerin diğer hatalardan şu şekilde ayrıldığını gözlemleyebiliriz: Bu görüşler sadece yanlış değil; aynı zamanda saçmadırlar: Ve saçmalığı reddetmek için doğa bize özel bir duygu, yani alay etme duygusu vermiştir; bu duygu, tam da bu amaçla, ister teoride ister tecrübeye olsun, saçma olanı gün yüzüne çıkarmak için tasarlanmış gibi görünmektedir.²¹

Buradaki fikir, bir ilk ilkenin aksini düşündüğümüzde, alay duygusunu tecrübe ettiğimizdir. Bu tecrübeye dayanarak, ilk ilkenin aksini saçma olarak reddeder ve ilk

¹⁷ Bkz. aynı yer., *Essays* 6, bölüm IV, “Of First Principles in General,” bazı kısımlar şurada da mevcut. Bkz. Reid, *Inquiries*.

¹⁸ Reid, *Essays*, 614–615.

¹⁹ Aynı yer., 644; Reid, *Inquiries*, 284–285.

²⁰ Reid, *Essays*, 611–643.

²¹ Aynı yer., 606; Reid, *Inquiries*, 259.

ilkeye inanırız. Başka bir deyişle, bir ilk ilkenin aksini düşünürüz ve bu tür bir inancı teşvik eden bir tecrübe yaşarız: “Bu kesinlikle delilik! Bu çok saçma!” Reid’in belirttiği gibi, ilk ilkelere olan inançlara nadiren katılmamıza rağmen, bu aynı zamanda ilk ilkenin kendisine olan inancı da teşvik eder.²² Tıpkı duyu algısı durumunda olduğu gibi, ilk ilke inancının temeli bir inanç değil, bir tecrübedir.

3. Plantinga’ya Reidci Cevap

Şimdi bir Reidcinin Plantinga’nın naturalizme karşı evrimsel argümanına nasıl yanıt verebileceği oldukça açık olmalıdır. Bir kimse Plantinga’nın olasılıksal kötülük argümana yanıt verme yöntemini, Reid’in R’yi temel şekilde nasıl bilebileceğimize dair açıklamasıyla birleştirebilir. Plantinga’nın P(R/N&E)’nin olasılığının düşük ya da anlaşılmasız olduğu iddiasını kabul ettik. Ancak sağduyu naturalisti buna şu şekilde yanıt verebilir: “Bir naturalist P(R/N&E)’nin düşük veya bilinemez olduğuna inansa bile, bu inancı ona zorunlu olarak R için bir sağlamaz. Çünkü R için, R’ye olan inancı rasyonel, mâkul ve teminat altına almaya yetecek kadar güçlü, önermesel olmayan kanıtlara sahip olabilir. Toplam mevcut önermesel kanıtı, k, P(R/k)’nin düşük veya anlaşılmasız olduğu şekilde olan birisi için bile durum böyledir. Sahip olduğu önermesel olmayan deliller Reid’in tanımladığı türden olabilir.”

Bu Reidci yaklaşımı açıklığa kavuşturmak için, bir yanlış anlaşılmaya dayanan iki itirazı kısaca ele almama izin verin. İlki, Plantinga’nın evrimsel argümanının birinci aşamasında bahsedilen hipotetik canlılar ile bizler arasındaki paralellikle ilgilidir. Öyle görünüyor ki, N&E inancı ile P(R/N&E)’nin olasılığının düşük veya anlaşılmasız olduğu inancının birleşimi-söz konusu hipotetik canlılara uygulandığında -onların bilişsel yetilerinin güvenilir olduğuna dair inancımız için bir çürüten oluşturmaktadır. Peki o zaman, aynı inançlar bizler hakkında öne sürüldüğünde neden bizim için söz konusu olan R için bir çürüten oluşturmasınlar? Kökenlerimizle ilgili gerçekler aynı olduğu için [evrimsel olarak] iki durum arasında [ilk elden] önemli bir fark yoktur.

Ancak şöyle bir fark vardır. Eğer P(R/N&E), hipotetik canlılar için [olasılıksal olarak] düşük bir değere sahipse, [bu önermenin] bizim için de düşük bir değere sahip olması gerektiği doğru olabilir. Öte yandan, bu düşük olasılık iddiasına olan inancın hipotetik canlılar durumunda bir çürütenle sonuçlanması halinde, bizim durumumuzda da bir çürütenle sonuçlanacağı doğru değildir. Öncelikle, hipotetik canlıların durumunda tam olarak neyin çürütene uğradığı konusunda net olalım: Onların yetilerinin güvenilir olduğuna dair inancımız çürütene mâruz kalmaktadır. Ancak, bu hipotetik canlılar hakkında düşünürken elimizdeki tek şeyin *önermesel* kanıtlar olduğuna dikkat edin; R için onlara özgü *önermesel olmayan* kanıtlarımız yoktur (bu yaratıklar hakkında ne kadar az bilgimiz olduğunu hatırlayın). Bu nedenle, P(R/N&E)’nin düşük ya da anlaşılmasız olduğu inancıyla birlikte (her iki inancın da bu hipotetik canlılar a belirtildiği durumlarda) N&E inancının onların yetilerinin güvenilir olduğuna dair inancımız için bir çürüten oluşturduğunu düşünmek mâkuldür. Ancak

²² Reid, *Essays*, 632–633; Reid, *Inquiries*, 277.

elbette kendi bilişsel yetilerimizin güvenilirliğine olan inancımız durumunda işler farklılaşır. Kendi durumumuzda, hipotetik canlılar ın durumunda sahip olduğumuz türden önermesel kanıtlara ek olarak önermesel olmayan kanıtlara da sahibiz. Bu nedenle P(R/N&E)'nin düşük ya da anlaşılabilir olduğu inancı, N&E inancı ile birlikte (her iki inancın da bize özelleştirildiği durumlarda) kendi yetilerimizin güvenilir olduğuna dair inancımız için bir çürüten teşkil etmez.²³

İkinci bir itiraz da Reidci yaklaşımın R'nin çürütülemez olduğunu imâ ettiği yönündedir. Ancak R çürütülebilir. Bir kimsenin Kartezyen bir cinin kurbanı olduğuna kendisini ikna ettiğini varsayalım. Bu durum ona, R için bir çürüten verecektir.

Yukarıdaki durum doğru görünüyor. Ancak [buraya kadar] söylediğim hiçbir şey bununla çelişmiyor. Masum olduğunuzu açıkça hatırladığınız halde yanlışlıkla bir mektup çalmakla suçlanmanız örneğini tekrar düşünün. İkinci derece (önermesel) kanıtlar hafızanızdaki inancı çürütmek noktasında başarısız olur. Ancak bu hafıza inancınızın çürütülemez olduğu anlamına gelmez. Söz konusu anının sizi kandırmak isteyen biri tarafından yapay olarak size yerleştirildiğine de ikna olabilirsiniz. Bu da söz konusu inanç için bir çürüten doğuracaktır. Ya da teizmi ve korkunç kötülükleri düşünün. G'ye en temel şekilde inanıyor olabilirsiniz ve dolayısıyla bunun için çok fazla gerekçeniz de olabilir. Eğer öyleyse, P(G/HE)'nin düşük olduğunu düşünmeniz G'ye olan inancınızı ortadan kaldırmaz. Ancak G'ye olan inancınızın, güvenilmez olduğunu düşündüğünüz inançları oluşturmanın bir yolu olarak gördüğünüz Freudyen tarzda naif düşünmenin (wish fulfillment) ürünü olduğuna da ikna olabilirsiniz. Bu durumda teistik inancınız için bir çürütene mâruz kalırsınız.²⁴ Aynı şekilde, N&E'ye olan inançla birlikte Kartezyen cinin olan inanç, N&E'de R'nin düşük olasılığına olan inanç olmasa bile R için bir çürüten olabilir. Bu çürütenlerin (G için Freudyen çürütücü veya R için Kartezyen çürütücü) varlığının G veya R için önermesel olmayan kanıtların varlığıyla uyumlu olduğuna dikkat edin. Asıl mesele, bu önermesel olmayan delilin hiçbir etkisinin olmaması değildir; aksine, onun etkisinin söz konusu çürütenin daha güçlü karşı etkisi tarafından çürütene uğratılmış olmasıdır.²⁵

²³ Dolayısıyla, Plantinga (1993), s. 229'da, hipotetik yaratıklardan için R'yi düşünen kişinin R hakkında bahsedilen önermesel kanıt dışında hiçbir bilgi kaynağına sahip olmadığını söylerken haklıdır. Ancak bize belirtilen R için başka hangi bilgi kaynaklarına sahip olabileceğimizi düşündüğünde (s. 233-34), R için yalnızca diğer önermesel kanıtları dikkate alır. R hakkındaki diğer bilgi kaynağını ilk etapta R için bir çürütene sahip olmamızı engelleyen bir şey olarak düşünmek yerine, bunu yalnızca R için bir çürütenin çürütücüsü olmaya aday olarak değerlendirir. Bize belirtilen R için önermesel olmayan kanıtlara sahip olduğumuzu ve bunun iki durum arasında ilgili bir fark olduğunu kabul etmiyor; bu, bir durumda bir çürütene sahip olmamıza ve diğerinde olmamamıza neden olan bir farktır.

²⁴ Tıpkı Kartezyen cin hipotezinin *salt varlığının* kendi başına R'yi çürütmediği gibi Freudyen açıklamanın da *salt varlığının* kendi başına G'yi çürütmediğine dikkat edin.

²⁵R'nin kendileri için çürütüldüğü akli-başında insanlar (böyle insanlar olduğunu varsayarsak), R'nin çıktılarının normal koşullarda tüm akli başında insanlar tarafından doğal olarak sahip olunan inançlar olduğuna dair daha önceki önerime karşı örnek teşkil etmezler. Çünkü çürütülmek için öncelikle bu

Ancak Reid'in açıklaması doğru ya da akla yatkın değilse bunun naturaliste nasıl bir faydası olabilir? Plantinga'ya verdiğim sağduyu cevabının yararlı olabilmesi adına Reid'in açıklamasını ciddiye almak için bir nedene ihtiyacımız var. Burada Reid'in sağduyusal bilgi açıklamasının tam teşekküllü bir savunmasına girişecek kadar yerim yok. Ancak, en azından Reid'in görüşünü destekleyen *bir şeyler* söylemek ve beni bu görüşe çeken bazı hususları açıklamak istiyorum.

İlk olarak bu işi biraz daha kontrol edilebilir kılalım. Reid'in sağduyu noktasındaki bütün görüşlerini savunmak zorunda değiliz. Nitekim bir kimse hangi önermelerin ilk ilkeler olduğu konusunda kesinlikle Reid ile hemfikir olmak zorunda değildir. Bu makalenin amacı için mühim olan şey sağduyu aracılığıyla R'ye mâkul bir şekilde inanabilmemizdir. Ayrıca Reid'in R gibi ilk ilkelere nasıl inanıldığına dair ayrıntılar hakkındaki görüşlerini benimsemek de gerekmez - mesela sağduyu yetisine sahip olup olmadığımız ya da alay etme duygusunun var olup olmadığı gibi ayrıntılar. Plantinga'ya karşı Reidci cevabım için önemli olan, *R'ye çıkarımsal olmayan bir şekilde, bir tür önermesel olmayan kanıt temelinde inanmamız ve böylece bunun için çok fazla güvence veya teminata sahip olmamızdır*. O halde problemimiz, bu son önerinin ciddiye alınıp alınamayacağıdır.

Nitekim yukarıdaki öneri ciddiye alınmaktadır. Burada, epistemolojiye tikelci yaklaşımın şu anda analitik filozoflar arasında oldukça popüler olduğundan bahsetmiştim. Bu yaklaşımı benimseyenler, Moorecu doğrular hakkında sahip oldukları çıkarımsal olmayan bilgiye -dış dünya ya da geçmiş hakkında Kartezyen bir cin tarafından kandırılmadığımız ve kavanozdaki beyinler olmadığımız gibi doğrulara- büyük ölçüde güvenmektedir. Tikelci metodolojiye göre, bu tür Moorecu doğrulara inanmakta haklı olmadığımızı gerekçelendirme çabaları, bu nedenle, diskalifiye edilir.

Bu epistemologların Moorecu doğruları nasıl bildikleri sorusu pek sık ele alınmaz. Ancak öyle görünüyor ki verilen herhangi bir cevap, Reid'in yukarıda III. bölümde taslağı çizilen açıklamasının önerdiği çizgide bir şey olacaktır. En azından, R'ye yönelik gerekçelendirilmiş ya da teminatlı-çıkarımsal olmayan (warranted non-inferential) inancı içerecektir.

Ayrıca, Reid'in açıklamasına yönelik bir savunma aşağıdaki hatlar boyunca geliştirilebilir. İlk olarak, duyu tecrübelerine dayanan duyusal-algisal inançların, bu tür tecrübelerin varlığından inançların doğruluğuna giden döngüsel olmayan tümevarımsal veya tümdengelimsel argümanlara sahip olmamıza rağmen, bunların gerekçelendirilebileceğine işaret edilebilir.²⁶ O zaman bir kimse a priori bilginin, bir inancın belirli bir tür görünüşe -bir tür tecrübe olan bir görünüşe- dayandığı inanç

inançlara sahip olunması gerekir. Aslında, normal koşullarda bu inançlara sahip olunur; sadece anormal koşullarda bir kişi sonradan Kartezyen bir cinin kurbanı olduğuna inanır.

²⁶ Duyusal deneyimler ile bunların dayandığı inançlar arasında böyle bir bağlantı olduğunu göstermeye yönelik çeşitli girişimlerin uzun bir eleştirisi için Bkz. William P. Alston, *The Reliability of Sense Perception* (Ithaca: Cornell University Press, 1993).

süreçlerini de içerdiğine işaret edebilir.²⁷ Bu durumda da, böyle bir tecrübî zeminin varlığından ona dayalı a priori inancın doğruluğuna giden tümdengelimsel veya tümevarımsal bir argüman yok gibi görünmektedir. Ancak bu durum, a priori inançlarımızın gerekçelendirilmesi konusunda benzer bir kaygının, duyusal-algısal inançlarımızın gerekçelendirilmesi konusunda şüphe uyandırmasından daha fazla şüphe uyandırmaz. Her iki durumda da (duyusal-algısal ve a priori) inanç, mercek altındaki tecrübî temele dayanmasının bir neticesi olarak çıkarımsal olmayacak bir biçimde temellendirilmiştir.

Yukarıdaki önermelerin akla yatkın olduğu gösterildikten sonra, bir kimse olumsal doğrulara yönelik sağduyu inancının, aynı türden tecrübî zemine (yani belirli bir tür görünüşe) sahip olduğu ölçüde, a priori inanca oldukça benzer olduğunu iddia edilebilir. Çünkü gerekçelendirilmiş a priori inançların varlığını ve bunların tecrübeye dayalı olarak açıklanmasını ciddiye almak mâkul olduğu gibi, olumsal doğrulara ilişkin gerekçelendirilmiş sağduyu inançlarının varlığını ve de bunların tecrübeye dayalı olarak açıklanmasını ciddiye almak da mâkuldür.

Burada başlangıç noktamız- her ne kadar bütün durumlarda söz konusu inancın temellendirdiği diğer inancın doğruluğunu tümevarımsal veya tümdengelimsel bir şekilde çıkarmasak da- her tipten çıkarımsal olmayan inançlara sahip olduğumuz gerçeğidir. Benim önerimse, pek çok filozof, temellendirmenin inancın doğruluğunu garanti etmediği duyusal-algısal inançlara pek az direnç gösterdiği için, aynı şekilde temellendirilmiş a priori veya sağduyusal inançlara da az seviyede bir direnç sergilenmesi gerektiğidir. Bilhassa, de bu tür açıklamalar, gerekçelendirilmiş a priori veya sağduyusal inançlar gibi görünen tipik durumlarda neler olup bittiğine dair içe dönük anlayışımızla çok güzel bir şekilde uyduğunda.

Yukarıdaki değerlendirmeler, Reid'in açıklamasının Plantinga'ya verdiğim cevapta kullanılan kısmının savunulması yönündedir. Reid'in açıklamasına karşı çıkanların sahip olabileceği tüm şüpheleri ortadan kaldırmayı amaçlamamaktadırlar. Bunu yapabilmek için bir kimsenin hem a priori inançları hem de onların tecrübe temelli olduğunu savunması gerekir. Ayrıca, bir kimsenin sağduyu inançları ile a priori inançlar arasındaki farkların, gerekçelendirilmiş a priori inanç açıklamamızın olumlu bir değerlendirmesinden benzer bir sağduyu inancı açıklamasının olumlu bir değerlendirmesine geçmemizi engelleyip engellemediğini de düşünmesi gerekir. Örneğin bir kimse her ne kadar hem tümel ve zorunlu hem de tikel ve olumsal önermeler hakkında çıkarımsal olmayan bilgiye sahip olabilsek de, tümel ve olumsal önermeler hakkında bilgi sahibi olamayacağımızı düşünebilir (ben öyle düşünmesem de).²⁸ Eğer bu doğru olmuş olsaydı, o halde bir kimse a priori bilginin,

²⁷ Bkz. Plantinga, *WPF*, Bölüm. 6. A priori inançların deneyimsel zemini ampirik olmadığı için, inançlar hala "posterior" [a posterior] yerine "a priori" olarak adlandırılmaktadır.

²⁸ Tümel ve zorunlu önermeler her durumda geçerli ve doğru olan önermelerdir. Ancak tikel ve olumsal önermeler bazı durumlarda geçerli ve doğru, diğer başka durumlarda tam tersi değer alabilen önermelerdir. Örneğin, "bütün üçgenlerin iç açısının toplamı 180 derecedir" önermesi tümel ve zorunlu bir önermedir. Diğer yandan, "bazı insanlar felsefecidir" önermesi tikel ve olumsal bir

(tipik olarak tümel ve zorunlunun bilgisi), sağduyu bilgisinin (en azından bazı durumlarda tıpkı R gibi tümel ve zorunlu olan bilgi) kabul edilemeyeceği bir şekilde kabul edilebilir olduğunu söylemiş olurdu. Ancak bu tür meseleler başka bir çalışmanın konusudur. Burada salt temennim, Reid'in sağduyuya dayanan bilgi teorisi için gerekli unsurların mâkul bir açıklamasının tartışma dışı olmadığını göstermiş olabilmektir.

KAYNAKÇA

- Alston, William P. *The Reliability of Sense Perception*. Ithaca: Cornell University Press, 1993.
- Beilby, James (ed.). *Naturalism Defeated?: Essays on Plantinga's Evolutionary Argument Against Naturalism*. Ithaca: Cornell University Press, 2002.
- Bergmann, Micheal. "Commonsense Naturalism". *Naturalism Defeated? Essays On Plantinga's Evolutionary Argument Against Naturalism*. ed. James Beilby. Cornell University Press, 2002.
- Bergmann, Micheal. "Commonsense Naturalism". *Philosophy of Religion: An Anthology*. ed. Louis P. Pojman - Micheal Rea. Wadsworth: Clark Baxter, 6th Edition., ts.
- Chisholm, R. "The Problem of the Criterion". *The Foundations of Knowing*. 61-75. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1982.
- Devitt, Michael. "Naturalism and the A Priori". *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition* 92/1/2 (1998), 45-65.
- French, Peter A. vd. *Philosophical Naturalism*. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1994.
- Lehrer, Keith. "Chisholm, Reid and the Problem of the Epistemic Surd". *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition* 60/1/2 (1990), 39-45.
- Lehrer, Keith. "Proper Function Versus Systematic Coherence". *Warrant in Contemporary Epistemology*. ed. Jonathan L. Kvanvig. 27-47. Lanham, Md: Rowman & Littlefield, 1996.
- Lehrer, Keith - Bradley, Warner. "Reid, God and Epistemology". *American Catholic Philosophical Quarterly* 73/3 (2000), 357-372.
- Plantinga, Alvin. "Degenerate Evidence and Rowe's New Evidential Argument from Evil". *Noûs* 32/4 (1998), 531-544.
- Plantinga, Alvin. "Epistemic Probability and Evil". *Archivo di filasofia* 56 (1998).
- Plantinga, Alvin. "Evolutionary Argument Against Naturalism". *Where the Conflict Really Lies: Science, Religion, and Naturalism*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Plantinga, Alvin. "Naturalizme Karşı Evrimsel Argüman". çev. Fehrullah Terkan. *Allah, Felsefe ve Bilim*. ed. Caner Taslaman - Enis Doko. İstanbul: İstanbul Yayınevi, ts.
- Plantinga, Alvin. "Naturalizme Karşı Evrimsel Argüman II: İçerik ve Doğal Seçilim". çev. Tugay Taşçı. *Din ve Felsefe Araştırmaları* 6/1 (30 Haziran 2023), 52-75.
- Plantinga, Alvin. "On Being Evidentially Challenged". ed. Daniel Howard-Snyder. Bloomington: Indiana University Press, 1996.
- Plantinga, Alvin. "Reason and Belief in God". *Faith and Rationality*. ed. Alvin Plantinga - Nicholas Wolterstorff. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1983.
- Plantinga, Alvin. "Respondeo". *Warrant in Contemporary Epistemology: Essays in Honor of Plantinga's Theory of Knowledge*. ed. Jonathan Kvanvig. 350-352. Lanham: Rowman and Littlefield, 1996.

Plantinga, Alvin. "The Probabilistic Argument From Evil". *Philosophical Studies* 35/1 (1979), 1-53. <https://doi.org/10.1007/BF00354802>

Rea, Micheal. *World without Design: The Ontological Consequences of Naturalism*. Oxford: Clarendon Press, 2002.

Reid, Thomas. *Essays on the Intellectual Powers*. Cambridge: MIT Press, 1969.

Reid, Thomas. *Inquiries and Essays*. ed. Ronald Beanblossom - Keith Lehrer. Indianapolis: Hackett Publishing, 1983.

Robinson, Edited by Howard (ed.). *Objections to Physicalism*. Oxford: Clarendon Press, 1993.

DİN & FELSEFE

ARAŞTIRMALARI

Religion and Philosophical Research

E-ISSN: 2667-6583

Haziran | June 2024

Cilt | Volume: 7 - Sayı | Number: 1

SAĞDUYU NATURALİZMİ

Commonsense Naturalism

Yazar | Author
Micheal BERGMAN

Çevirmen | Translator
Tugay TAŞCI, Arş. Gör.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi | İstanbul University Faculty of Theology

tugaytasci@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8094-2238>

Makale Türü | Type of Article: Çeviri | Translation

Başvuru Tarihi | Date Received: 25.04.2024

Kabul Tarihi | Date Accepted: 1.07.2024

Atıf | Cite As

Bergman, Micheal. "Sağduyu Naturalizmi". çev. Tugay Taşçı. *Din ve Felsefe Araştırmaları* 7/1 (Haziran 2024): 36-50.

İntihal | Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Etik Beyanı | Ethical Statement

Bu makalenin yazarı/yazarları, hakemleri ve dergi editör grubu Din ve Felsefe Araştırmaları dergisinin Etik Kurallarına uyduklarını kabul eder.

The author/authors, referees, and journal editorial group acknowledge that they adhere to the Code of Ethics for the journal of Religion and Philosophical Research.